

voluntate, etiam ab ipsa efficiente fit; ergo est formalis actio et operatio, et non tantum interpretativa. Accedit quod operatio interpretativa dicitur esse libera, non per modum omissionis seu suppositionis concursus, sed per modum positivæ operationis; positivus autem usus libertatis intelligi non potest sine vera efficientia, ut in prolegomeno 4 probatum est.

8. *Aliud incommodum.* — Ex quo sequitur aliud incommodum et alia contradictio, nimirum quod auxilium efficax non reducatur, ut sæpe ipsi asserunt, in solam Dei voluntatem, sed etiam in hominis libertatem, quandoquidem libere cooperari dicitur illi prædeterminationi. Alia præterea contradictio est, quod illa operatio interpretativa, vel quomodocumque nominetur, erit a voluntate indifferente, et nondum determinata; cur enim non idem dici poterit de operatione vera et formali? Vel, si hoc repugnat, ut ille auctor toties repetit, cur non illud, præsertim cum illa operatio interpretativa vel nihil sit, vel non possit non esse aliqua vera et determinata efficientia proficiens a principio activo indifferente? Tandem illa operatio interpretativa necesse est in re ipsa distingui ab operatione formali, quia realiter influit in illam influxu distincto et simultaneo, et est aliquid supernaturale; ergo non potest esse in voluntate, nisi per supernaturalem actionem, vel tanquam supernaturalis actio; erit ergo vera et formalis operatio supernaturalis, et ita, quoties homo consentit gratiæ vocanti, efficit duas liberas voluntatis operationes, vel actiones supernaturales, quod nemo hactenus dixit, neque verisimile est, quia nihil cogitari potest per secundam illam actionem quod per unam non sufficientissime fiat, ut per se constat, et in exemplis in contrarium adductis declarabitur.

9. *Respondetur ad primum exemplum de voluntate amante et volente amare, etc.* — Unde ad primum exemplum, de voluntate amante et volente amare, respondemus contrarium illo exemplo manifestari, nam, cum homo voluntarie amat vel odit, non alio actu formali vel interpretativo vult amare. Sed ipsomet actu, quo amat directe objectum, amat intime et quasi reflexe actum ipsum. Neque necessarium est prius natura aliquem consistat, non quam amet, aut voluntatem amandi esse aliquid in voluntate distinctum ab ipso amore, et realiter influens, vel efficiens ipsum formalem amorem; sed unico impetu voluntas amat objectum, et illemet amor seipso est volun-

tarius et amatus. Alias oporteret in infinitum procedere, quia quilibet amor voluntatis est voluntarius et amatus, et ita in nullo potest melius sisti quam in ipso primo amore quo incipit objectum amari. Quia, sicut illo actu amatur objectum, ita ratione objecti ipse etiam amor amatur; unde neque prius amatur amor quam objectum, nec objectum potest amari quin amor ipse ametur. Sic ergo, quando voluntas libere determinatur ad volendum vel amandum, libera determinatio non est aliquid prævium ad ipsam actionem amandi, sed quia ipsa actio amandi seipsa voluntaria est, per seipsam est formalis determinatio voluntatis in actu secundo, ante quam non antecedit alia determinatio in actu primo, ut ostendi; neque est necessaria alia prævia determinatio in actu secundo, quia alias procederetur in infinitum, et quia per ipsam voluntariam actionem sufficientissime fit talis determinatio, ut etiam lib. 3, cap. 42, declaravi; et ita illa determinatio non est virtualis actio, sed formalis, non distincta ab ipsamet actione consentiendi aut amandi, sed ipsamet per seipsam voluntaria est, et quamdam reflexionem virtuales includit. Unde immerito vocatur prædeterminatio respectu ejusdem voluntatis, cum nullo modo antecedit tempore vel natura determinationem ejus, ut jam etiam adverti.

10. *Ad aliud exemplum respondetur.* — Aliud vero exemplum non est ad rem, quia omissio pura nulla actio est, nec formalis, nec virtualis, sed est suspensio actionis quæ nihil reale addit voluntati quod ab ipsa vere fiat. Dicitur autem virtualiter seu interpretative voluntaria, quia contrarius actus est in potestate libera voluntatis, et cum sufficienti advertentia non exit in actum, et ideo moraliter ac interpretative censetur ac si directe vellet operari, et ideo dicitur virtualis quædam volitio, non per aliquem modum actionis quæ in re ipsa inveniatur, sed per quamdam imputationem moralem, et quasi æquivalentem æstimationem. In præsentem autem si prædeterminatio illa interpretativa intercederet, oporteret esse aliquid positivum et reale, ut declaravi, quia effectus ejus non esset carentia actus, sicut in omissione, sed esset positiva determinatio potentia de se indifferente, nam cum hæc indifferencia in quadam negatione consistat, non potest determinari nisi per aliquid positivum additum potentia. Quod si illa operatio libera interpretativa negative explicetur, non poterit esse nisi carentia contrariæ determinationis, et ita incidimus in opinionem ab eodem

auctore nobiscum impugnatam, de prævia dispositione negativa, quia, juxta illam sententiam, prius natura quam voluntas se determinet, si a Deo non incipit prædeterminari, non libere, sed naturaliter caret utraque determinatione et est capax illius, et ita ex parte illius non potest sumi ratio ob quam magis ad unam quam ad alteram partem prædeterminetur, ut capite 10 late declaratum est. Relinquitur ergo ut talis prædeterminatio sit a solo Deo, et simpliciter necessaria voluntati, quando illi imprimatur, et consequenter ut actio, quæ ab illa necessario fluit, sit simpliciter necessaria, et non libera. Atque hæc sententia iterum inculcabitur et impugnabitur in sequenti puncto.

CAPUT XVII.

VIS SUPERIORIS DISCURSUS ALIO MODO MANIFESTATUR, ET ARGUMENTIS SATISFIT.

1. Ultimo, possumus efficaciam dicti fundamenti declarare, quia voluntas potest necessitari a Deo per impressionem alicujus motionis, impulsus vel præviæ entitatis sibi indita, quocumque nomine appelletur; sed non potest vehementius necessitari quam per illum modum prædeterminationis; ergo illa prædeterminatio est vera necessitas contraria libertati. Major probata a nobis est in prolegomeno primo, ubi ostendimus esse communem. Minor probatur ex æquiparatione, quia nihil cogitari aut explicari potest in quo excedat illa necessitas ab hac prædeterminatione.

2. *Duplex modus prædeterminationis a quibusdam distinguitur; una cum modo necessitatis, alia non ex necessitate.* — Solent nihilominus isti auctores distinguere duplicem modum prædeterminationis; unam dicunt esse cum modo necessitatis, aliam non ex necessitate, sed secundum modum naturæ voluntatis, et ideo libere. Ita Ledesma, artic. 10, ad 1 et ad 8, ubi addit, etiamsi per habitum ita determinaretur voluntas quoad exercitium actus, sicut nunc dicitur determinari per motionem auxilii, non fore necessitandam, quia determinatio non esset naturalis, sed secundum modum suum. Eadem distinctione utitur F. Cumel in Opusc., lib. 1, disput. 5, post secundam conclusionem, § *Videntes hoc auctores, etc.* Item Alvarez, disput. 22, num. 11, colligitque distinctionem ex D. Thoma 1. 2, quæst. 10, art. 4, ubi D. Thomas ait *ita Deum movere voluntatem, ut non ex necessitate illam deter-*

minet. Sed hunc locum in lib. 3 late tractavi. Allegat etiam eundem doctorem sanctum, 1 part., quæst. 23, artic. 1, ad 1; quæst. 5 de Verit., art. 5; et 3 contra gent., cap. 90, imprimis, quia in his locis, tractando locum Damasceni dicentis Deum non prædefinire actus liberos, illum exponit de prædefinitione necessitante, indicans esse aliam non necessitantem. Quæ distinctio ex mente Damasceni et D. Thomæ posset facile intelligi de præfinitione interna Dei, et externa prædeterminatione. Nam prior non mutat voluntatem hominis, et ideo de illa recte dicitur non necessitare voluntatem, quia per se et immediate non agit in illam, ut infra explicabo; et de prædeterminatione ad extra nos contendimus necessitare voluntatem, et ideo negasse illam Damascenum, et de illa intelligendam D. Thomæ interpretationem.

3. Omissis tamen nunc testimoniis de quibus postea, petimus ab his Patribus in quo duo isti modi differant, ut in uno dicatur necessitari voluntas, et non in alio. In quo varia dicta esse invenio ab eisdem auctoribus, quæ proponam, ut lector judicet an vel inter se consonent, vel satis intelligantur. Primo ergo voluntas dicitur determinari secundum modum suum, quia prædeterminatur mota per iudicium rationis ex se indifferens, qui modus motionis est maxime naturalis eidem voluntati. Unde differentia erit quod, quando prædeterminatur cum modo necessitante, non movetur per iudicium indifferens; ita videtur exponere Cumel supra. Unde sequitur secunda differentia, quia, cum voluntas prædeterminatur secundum modum suum, non prædeterminatur physice ab objecto, nec ab interno impetu, sed tantum ab extrinseco; quando vero prædeterminatur cum modo necessitatis, prædeterminatur ab objecto, vel ab interno et connaturali impetu, quod est contrarium libertati. Ex quo constat tertium discrimen; nam quando voluntas determinatur ab extrinseco, stante perfecto et indifferenti iudicio, actus est perfecte voluntarius et rationalis sine interna determinatione, et ideo est liber; quando vero determinatio est alio modo, aut actus voluntatis non est plene rationalis nec perfecte voluntarius, quia per surreptionem quamdam et imperfectam ac in-deliberatam cognitionem movetur, et consequenter cum interna necessitate; vel si cognitio et iudicium est perfectum, et inde voluntas spontaneæ et voluntarie fertur, objectum tale est, ut ab interno impetu voluntas necessario in illud feratur, ac subinde ex necessitate.

4. Hæc vero tollunt suppositionem quam in argumento fecimus, et in Prolegom. 4 probavimus, nimirum, stante perfecto iudicio rationis cum indifferentia objecti plene cognita, posse voluntatem extrinsecus necessitari per divinam motionem. Et qui attente consideraverit, intelliget, secundum illum modum plane concedi illam prædeterminationem ad unum quoad exercitium actus esse quamdam necessitatem ab extrinseco immissam voluntati; solum additur illam non excludere libertatem ab actu, vel quia manet idem iudicium de se sufficiens ad actum liberum, vel quia voluntas ibi operatur non ex se determinata, sed ut determinata ab alio. Et ita non assignatur differentia inter illos duos modos prædeterminandi ab extrinseco voluntatem, cum necessitate, vel sine illa, stante eodem iudicio rationis, sed absolute negatur modus prædeterminandi cum necessitate. Cujus oppositum in loco citato ostendimus esse magis consentaneum divinæ potentiae, et communi sententiæ Theologorum. Et certe si D. Thomas, in locis quæ proxime allegabantur, duos modos prædeterminandi voluntatem insinuat, cum necessitate, et sine illa, in illis aperte loquitur de motione voluntatis quæ fit vel fieri potest a Deo in hac vita, stante perfecto iudicio rationis.

5. Accedit satis esse in dicto Prolegom. 4 ostensum indifferentiam iudicii non sufficere ad libertatem formalem actus, quia non sufficit ad potestatem agendi et non agendi, et quia indifferentia iudicii non est indifferentia hominis operantis, sed est potius indifferentia quædam ipsius objecti, ut sic dicam, nam cognoscitur ut habens aliquam rationem boni admistam alicui rationi mali, vel cum imperfectione aliqua, ratione cujus magis vel minus potest allicere voluntatem, et de se non valet eam ad exercitium determinare, quia in opposito actu, vel in carentia illius, aliqua ratio bonitatis seu utilitatis cogitari potest. Hæc autem indifferentia objecti formaliter non est indifferentia voluntatis operantis, vel actionis ejus, sed solum conducit ut objectum ex se non moveat cum necessitate voluntatem. Hoc autem non sufficit ut actus voluntatis sit formaliter liber, quia libertatem formalem habet ex habitu ad ipsam potentiam operantem ex parte sua cum dominio actionis suæ, juxta exigentiam talis objecti. At vero hoc dominium potest Deus auferre, et facere ut sine illo voluntas feratur in tale objectum ultra merita ejus, ut sic dicam; ergo potest facere ut, stante iudicio rationis, voluntas non libere, sed ex

necessitate determinetur. Hoc ergo posito, non subsistent differentiae prædictæ, quia in utroque casu supponitur voluntas determinata cum pleno iudicio rationis, et in neutro determinatur ab objecto nec ab interno impetu; in utroque actus est æque voluntarius et spontaneus, quia nec est ex indeliberatione rationis, nec ex propositione objecti sub ratione necessarii boni, ut supponimus; ergo nullum est discrimen.

6. *Alia responsio, supposito indifferenti iudicio, dupliciter posse determinari voluntatem ad actum.* — Est ergo alia responsio, quam ex Joanne Vincent. refert Lesdema in dicto artic. 10 ad 1, supposito eodem indifferenti iudicio, dupliciter posse determinari voluntatem ad talem actum. Primo, quasi totaliter ex vi solius impulsus causæ superioris, ita ut voluntas nulla ratione se moveat ex vi propriæ deliberationis et electionis, sed totaliter moveatur a causa ipsam determinante et applicante; secundo, potest ita prædeterminari a causa superiori, ut simul ipsa seipsam prædeterminet ex vi propriæ deliberationis, et electionis subordinatæ ad determinationem superioris causæ. Prior ex his modis dicitur esse cum modo necessitatis, et repugnare libertati, quia non est secundum modum voluntatis, qui est per propriam deliberationem et electionem moveri. Secundus autem modus est secundum naturam voluntatis liberæ, et ideo non repugnat libertati; et per hanc distinctionem ait Lesdema solvi argumentum evidenter, quia in ea dicuntur probabilia, et quia voluntas, cum ex se sit indifferens, non potest operari, nisi prædeterminata secundum modum suæ naturæ, ideoque talis prædeterminatio non repugnat libertati, sive ab ipsa voluntate fiat, sive a Deo, et ita concludit argumentum in omni sententia habere eandem difficultatem.

7. *Distinctio illa non convenit in presenti.* — *Duplex determinatio voluntatis in actu primo vel in actu secundo, præ oculis habenda.* — Verumtamen distinctio illa non potest in presenti accommodari, et suspicor F. Joannem Vincent. non de hoc genere determinationis, quam nunc tractamus, illam adhibuisse, sed de alia tractanda in capite 20, ut ibi declarabo; scripta enim illius auctoris videre non potui. Itaque præ oculis habenda est distinctio de duplici determinatione voluntatis in actu primo vel in actu secundo, nam hic non tractamus de determinatione in actu secundo, sed in actu primo, quia si determinatio aliqua fit per auxilium efficacis prævium, quod et ab ac-

tione voluntatis realiter distinctum sit, et in suo genere physicum principium ejus, illa non potest esse determinatio in actu secundo, sed in actu primo, ut sæpe ostensum est, et ex ipsis terminis patet, quia antecedit actionem causæ secundæ, et est actus ejus, non ergo secundus, sed primus. Item, quia determinatio in actu secundo fit a voluntate effective simul cum Deo; hæc vero determinatio, quæ fit per hoc auxilium, effective fit a solo Deo, quia solus infundit et potest infundere tale auxilium; formaliter autem fit ab entitate talis auxilii inhærente voluntati; ergo est determinatio in actu primo, et non in secundo.

8. Quod autem illi non possit applicari distinctio prior, probatur, quia talis determinatio semper fit totaliter a causa extrinseca, scilicet Deo, quia fit sine concursu effectivo alterius causæ; materialis autem concursus, ex parte voluntatis recipientis, in omni etiam determinatione invenitur. Item illo modo semper determinatur voluntas per solum impulsus causæ superioris, quia etiam in secundo modo, quando dicitur voluntas determinari secundum modum suum, si id intelligatur de determinatione in actu primo, ut loquimur, tantum fit per auxilium efficacis, quod est quasi impulsus a solo Deo impressus. Unde, loquendo de eadem determinatione, falsum est quod in secundo membro dicitur, voluntatem ita determinari a causa superiori, ut simul determinet seipsam; quia ipsa non facit illam determinationem; ergo per illam non determinat se. Multo magis falsum est quod faciat vel recipiat illam ex vi propriæ deliberationis et electionis, quia deliberatio et electio non est sine usu libertatis; sed voluntas recipit illam determinationem ante omnem usum libertatis, ut capite 16 ostensum est; ergo recipit illam sine ulla deliberatione vel electione; quoad hanc ergo partem nulla est differentia.

9. Et hinc fit nullum etiam discrimen esse posse in libertate vel necessitate actionis, quæ a tali determinatione procedit. Primo, quia non magis determinatur voluntas secundum modum suum, quoad actum primum, in secundo membro quam in primo; quia in utroque membro ex parte intellectus idem modus servatur, quia idem iudicium de se indifferens præcedit, ut supponitur. Ex parte autem voluntatis, non fit illa determinatio in actu primo cum majori efficientia, deliberatione, aut electione voluntatis, in secundo membro quam in primo, ut probatum est. Nihil ergo reperitur in secundo membro cur illa determinatio

dicatur magis esse secundum modum voluntatis quam in primo; ergo ex hac parte actus non est magis liber in uno membro quam in alio, neque revera esse potest, quia illa membra verbis tantum, non re ipsa distinguuntur, quoad hanc determinationem in actu primo. Probatur secundo, neque in emanatione actionis seu deliberationis in actu secundo a tali actu primo ullum posse assignari discrimen. Quia in utroque membro actio illa seu determinatio in actu secundo non est a solo Deo, sed fit ab ipsa voluntate, est enim actio vitalis; ergo quoad hanc partem, etiam cum voluntas necessitatur a Deo, determinatio non fit a solo impulsu Dei totaliter, si per hoc excludatur coefficientia ipsius voluntatis. Quod si hæc non excludatur, non est differentia inter primum et secundum membrum quoad hanc partem. Deinde in tali efficientia non est major deliberatio, vel electio in uno membro quam in alio, quia utraque efficientia est æque voluntaria et spontanea, et utraque ex vi præcedentis determinationis in actu primo trahentis voluntatem ad cooperandum secum determinationem in actu secundo, si ita meretur appellari; et, in utroque etiam casu, illa determinatio est cum quadam necessitate, cui voluntas non potest resistere, quæ non est magis absoluta in uno casu quam in alio, quia in utroque est ex suppositione motionis, et in utroque est æque inevitabilis per resistantiam voluntatis, quia in posteriori membro tam inevitabilis dicitur esse consecutio actionis, ut implicet contradictionem non sequi. Quæ ergo major inevitabilitas in priori membro quam in secundo?

10. Quod si de determinatione in actu secundo sit sermo, nulla est ratio ob quam in posteriori membro dicatur esse cum deliberatione et electione voluntatis, magis quam in priori, quia non fit cum majori iudicio, nec cum majori potestate non operandi seu volendi; quia, in sensu composito in neutro casu dicitur esse potestas, in sensu autem diviso in utroque eadem potestas voluntatis sub tali prædeterminatione manet: ergo nulla major electio seu deliberatio in altero membro quam in alio intercedit. Sicut ergo verisimile dicitur in priori casu actionem voluntatis non fieri ex deliberatione, vel electione sua, quia non agit ut indifferens, sed ut determinata, nec electio habet locum ubi altera pars inevitabilis est, ita prorsus dicendum est in posteriori membro. Atque ita si, ex aliqua determinatione voluntatis in actu primo, sequitur actio ita